

TOIMINTAKYVYN KÄSITTEESTÄ

Kuntoutuksen korkeakouluverkosto
FiRe aamukahvit **10.12.2025**

Anu Kippola-Pääkkönen,
YTT, erityisasiantuntija, Lapin AMK

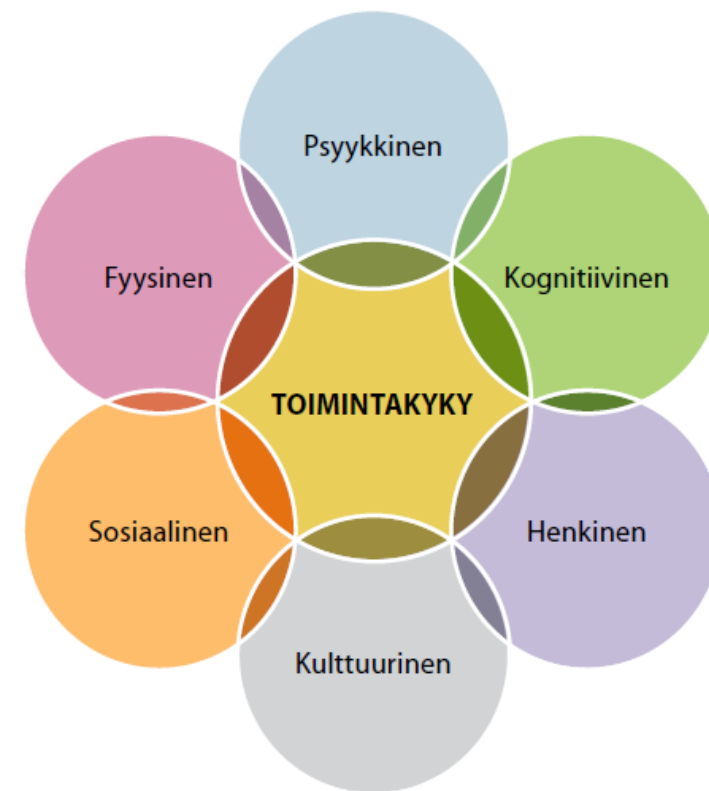
Maarit Karhula,
TtT, erikoistutkija, Kela

Esityksen kuvat ovat kirjan luvusta
"Toimintakyky monimerkityksellisenä ilmiönä"

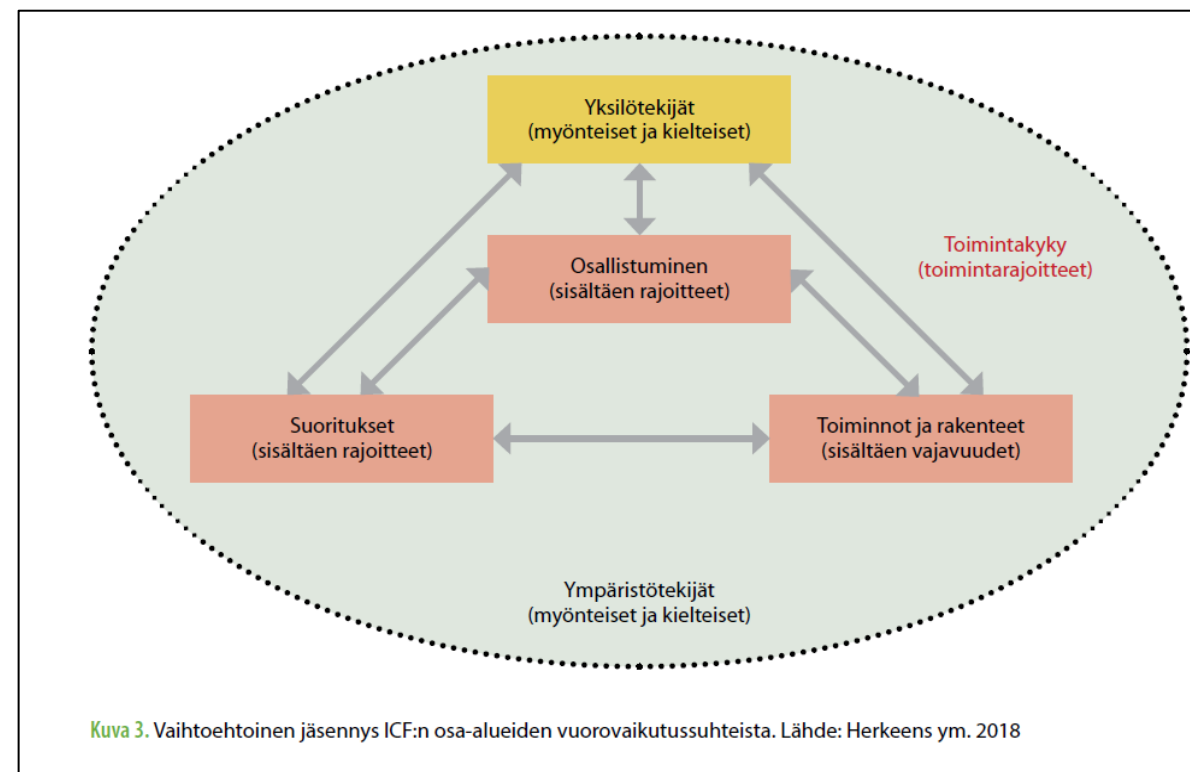
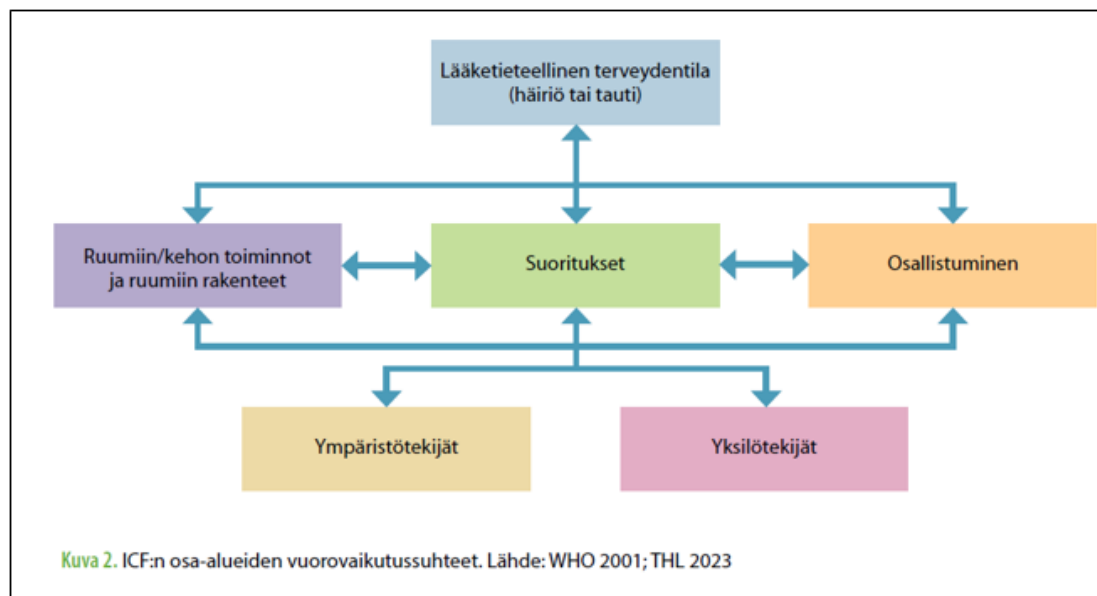
TOIMINTAKYKYÄ KUVAAVIA TEORIOITA, MALLEJA JA VIITEKEHYKSIÄ

- Toimintakykyinen ja hyvinvoiva väestö on toimivan yhteiskunnan perusta.
- Hyvä toimintakyky ja sitä tukeva ympäristö auttavat ihmistä selviytymään hänelle itselleen merkityksellisistä arjen toiminnoista kotona, opiskelussa, työelämässä ja vapaa-ajalla.
- Toimintakyky vaihtelee eri ympäristöissä ja tehtävien vaatimusten mukaan.
- Toimintakyky todentuu osallistumisena eli osallisuutena erilaisiin elämäntilanteisiin kotona, vapaa-ajalla ja työssä.
- Toimintakykyä voidaan määritellä eri lähtökohdista kehittyneiden teorioiden ja mallien kautta.
- Eri teorioiden ja mallien yhteisiä piirteitä ja sekä eroavaisuuksia on tarpeen pohtia kuvattaessa niiden avulla toimintakykyä.
- Toimintakyvyn muutosta kuvaavat teoriat auttavat jäsentämään muutosprosesseissa huomioitavia tekijöitä.

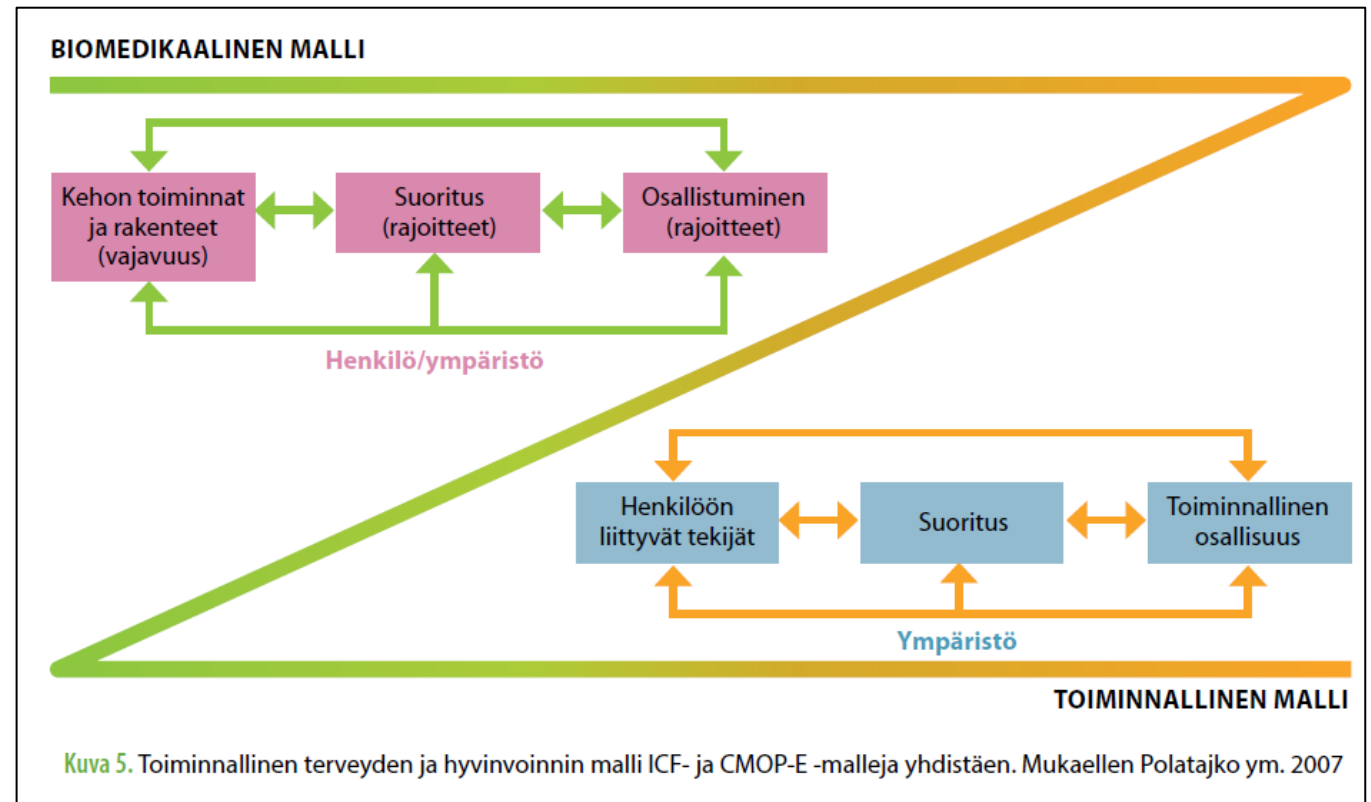
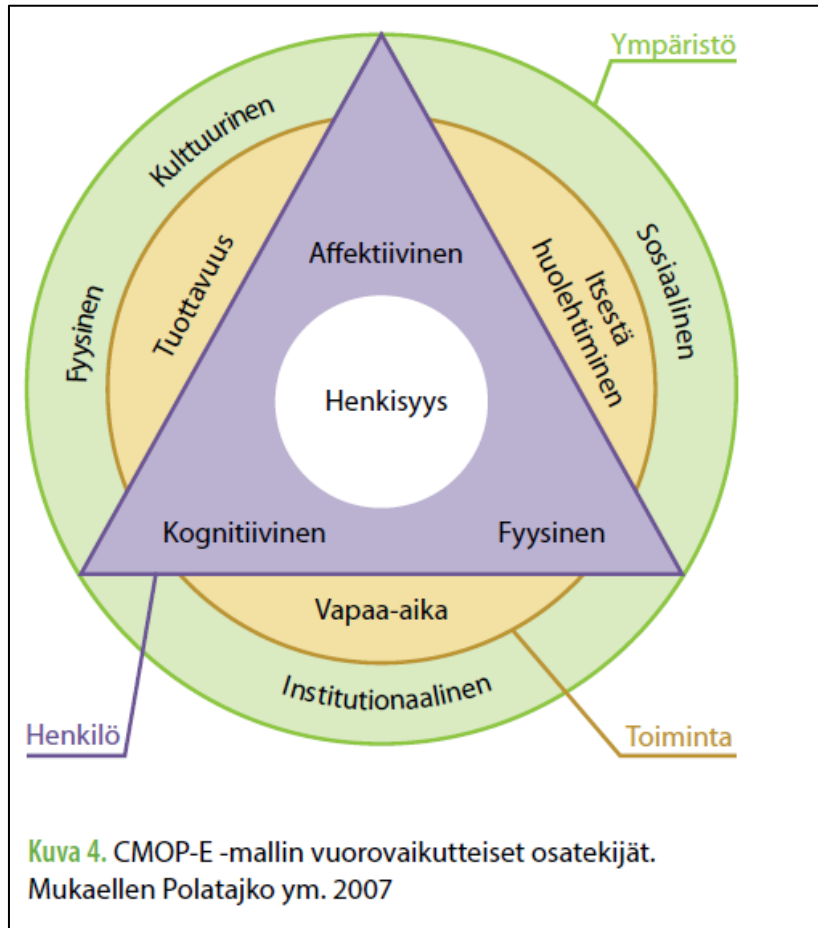

Kuva 1. Toimintakyvyn osa-alueet.

ICF JA SEN VAIHTOEHTOINEN JÄSENENNY

TOIMINNALLISEN SUORIUTUMISEN JA SITOUTUMISEN MALLI & YHTEYS ICF

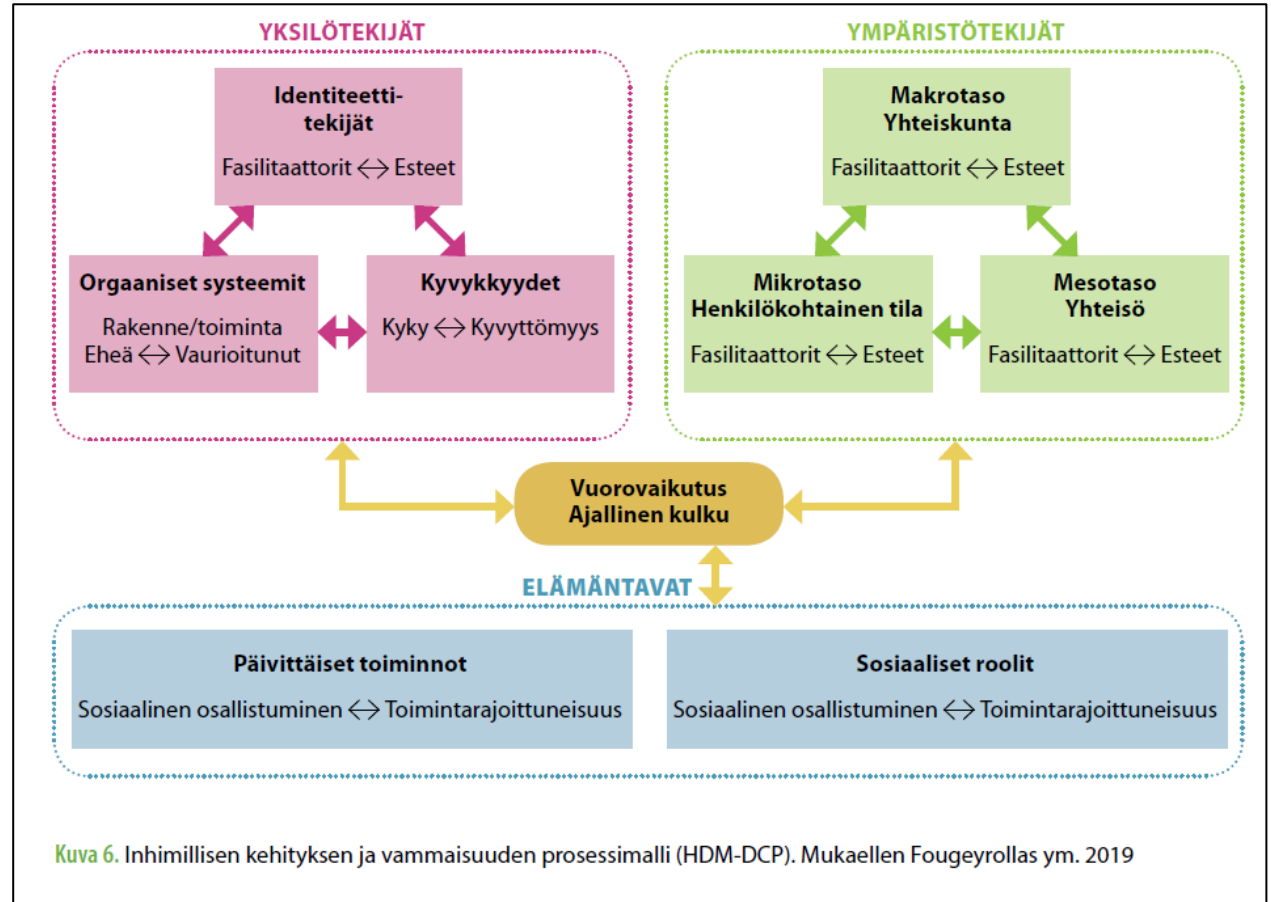

INHIMILLISEN KEHITYKSEN JA VAMMAISUUDEN PROSESSIMALLI (HDM-DCP)

Käsitteellinen malli, jonka avulla on mahdollista tarkastella sosiaalista osallistumista ja toimintarajoitteita synnyttäviä tilanteita erityisesti yhteisöjen ja yhteiskunnan toimintojen ja rakenteiden näkökulmasta

Tausta-ajatus:

Toimiessaan sosiaalisessa kontekstissa henkilön ominaisuuksien ja ympäristötekijöiden vuorovaikutus voi tuottaa tai olla tuottamatta tilanteen, jossa toimintarajoite todentuu.

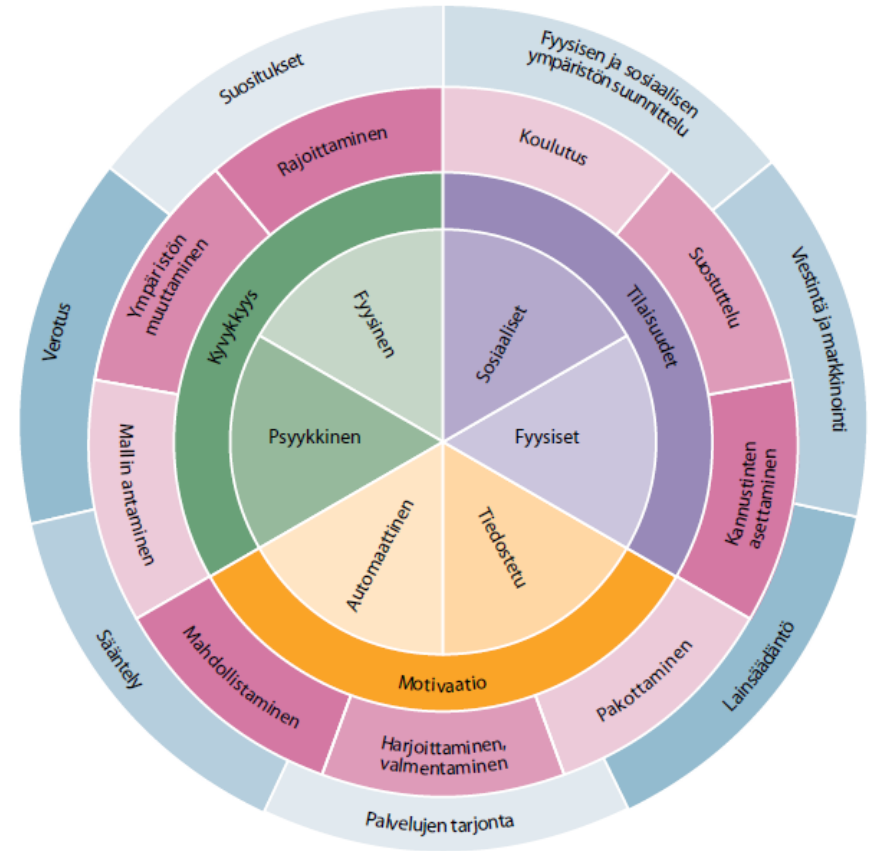

TOIMINTAKYVYN MUUTOSTA KUVAAVAT TEORIAT

Esimerkiksi:

- Transteoreettinen muutoksen malli
- Suunnitellun käyttäytymisen teoria
- Sosiokognitiivinen teoria
- Tieto-motivaatio-käyttäytymistaitojen malli
- Käyttäytymisen muutospyörä; COM-B -malli

Näistä teorioista lisätietoa esim. artikkelissa
Kippola-Pääkkönen A, Järvikoski A & Härkäpää
K. (2022). [ICF ja käyttäytymisen muutosteoriat
kuntoutuksessa](#). Kuntoutus 45(3): 38–48.

Kuva 7. Käyttäytymisen muutospyörän (Behaviour change wheel) ulottuvuudet. Lähde: Michie ym. 2011; suomennos Aittasalo ym. 2017

VAHVUUSPERUSTAISET TOIMINTAKYVYN LÄHESTYMISTAVAT

- Perinteisesti pitkäaikaissairauksia, vammoja ja häiriöitä sekä niihin kytkeytyviä toimintakyvyn rajoitteita on tarkasteltu usein vajavuuksien, oireiden ja patologian kautta.
- Vahvuuksiin perustuvassa (*strenght-based approach / perspective / rehabilitation*) lähestymistavassa ihmistä pyritään auttamaan tunnistamaan sekä käyttämään hyödyksi hänen omia vahvuuksiaan ja lähiyhteisön voimavaroja.
- Tähän liittyy keskeisesti voimaantumisen tai valtaistumisen (*empowerment*) sekä kyvykkyyden (*capability*) käsitteet.

Pohdittavaksi:
ICF on neutraali luokitusjärjestelmä, mutta miksi siihen liittyvät työkalut ovat vajavuuskeskeisiä - arvioidaan ja huomioidaan vajavuuksia ja ongelmia?

ICF-kuvauslomake

Huom.: Yleisen ydinlistan kuvauskohteet on merkitty G-kirjaimella.

HENKILÖTIEDOT							
RUUMIIN/KEHON TOIMINNOT							
=elinjärjestelmien fysiologiset toiminnot (joihin luetaan myös psykologiset toiminnot)							
Missä määrin asiakaalla on vajavuuksia toiminnoissa?							
	Ei mitään ongelmaa	Lievää ongelmaa	Kohtalaisia ongelmia	Vaikkeita ongelmia	Ehdoton ongelmaa	Ei määritelty	Ei sovellettavissa
	0	1	2	3	4	8	9
b125	Taipumukset ja persoonalliset toiminnot						
Taipumus toimia tai reagoida tietyllä tavalla, joka on yksilölle luonteenomaista käyttäytymistä erottaen hänet muista henkilöistä. Nämä käyttäytymisen ja vastaamisen tyylit ovat luonteeltaan kehityksellisiä ja ne voivat olla pohja myöhemmille temperamentti- ja persoonallisuustoiminnoille. Huomautus: Taipumusten ja persoonallisten toimintojen koodi voidaan yhdistää Temperamentti ja persoonallisuustoiminnot (b126) koodien ilmaisemiseen. Käyttäjää voi käyttää jompaakumpaa tai molempia. Näiden koodien luokitusominaisuuksia ja suhteita tulee kehittää ja tutkia. Sisältää: toiminnot, jotka liittyvät sopeutumiseen, vastaanottavuuteen, toimintatasoon, ennustettavuuteen, hellittämättömyyteen tai sinnikkyyteen ja lähestyttävyyteen. Ei sisällä: alykkyystoiminnot (b117), henkinen energia ja viettitoiminnot (b130), psykomotoriset toiminnot (b147), tunne-elämän toiminnot (b152) Tiedon lähteet: ☐ Edeltävä tieto ☐ Itsearviointimittari ☐ Kliininen tutkimus ☐ Testi/mittari Ongelman kuvaus:							

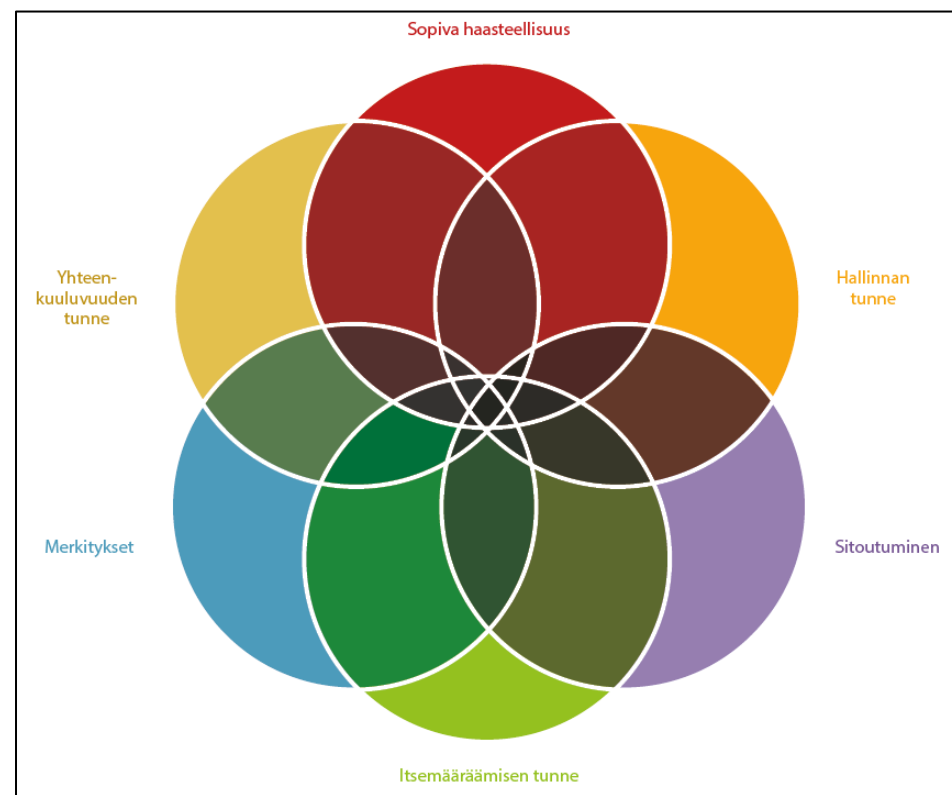
TOIMINTAKYKY, OSALLISTUMINEN JA TOIMIJUUS ARJESSA

Toimintakyky todentuu osallistumisena, toimimisena tai elämäntapoina, jotka toteutuvat erilaisissa elämäntilanteissa ja eri elämänvaiheissa kotona, vapaa-ajalla ja työssä.

Osallistuminen mielletäänkin myös kuntoutuksen keskeiseksi päämääräksi, eli kuntoutuksen vaikutusten tulisi ilmetä vahvistuneena osallistumisena elämän eri alueilla.

Osallistuminen on

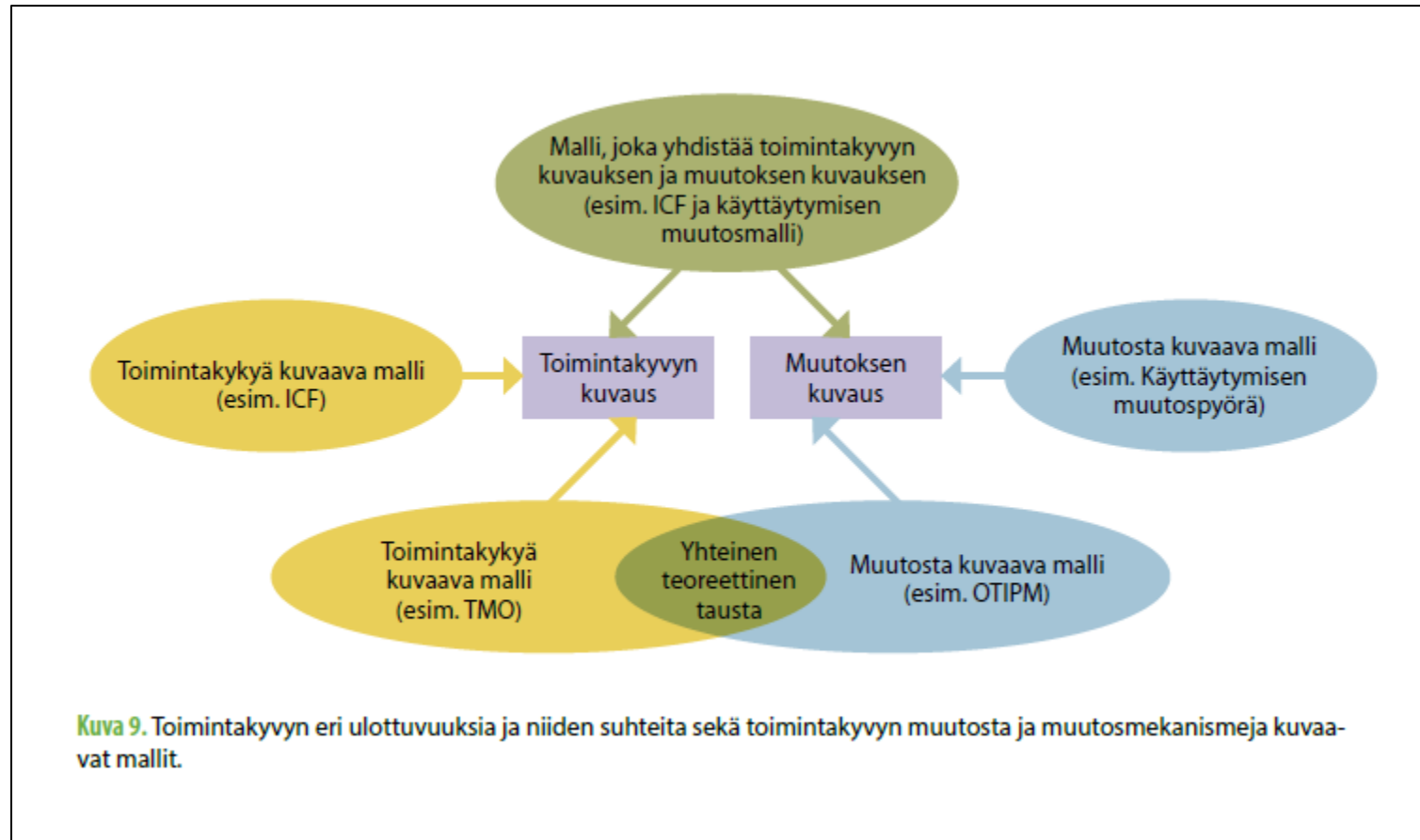
- objektiivisesti havaittavaa läsnäoloa (attendance)
- subjektiivisesti koettua osallisuutta (involvement)

Kuva 8. Koetun osallistumisen kuusi ulottuvuutta.

Mukaellen Martin Ginis ym. 2017

TOIMINTAKYVYN MÄÄRITTELYN TARKOITUS ERI MALLEISSA JA TARKOITUKSEN MUKAISEN MALLIN VALINTA

KIITOKSET!

anu.kippola-paakkonen@lapinamk.fi

maarit.karhula@kela.fi